

Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՄԱՐԻԱ ՍՏԵԼԼԱ

ԱՌՆԱԶԻՆ ՎԱՐԴԱՎԵՏԸ

Զերդ շրերու մեռնելու մէջ խռատ, կենաքը մինչդեռ կը լըփէ զիս՝ ալէծուփս, Զոյգ մըթութեանց միջեւ չմոր՝ ահաբեկ, Անդունդին պինտ խորունկէն, Անակնկալ՝ կը փայլակէ իմ առջեւ, Գիշտակաց 'ւարցունքներու հանգոյցով քու դէմքդ, ո՞վ 'հազովրեցի, գունաթափ:

Անակնկալ եւ բազմացուած: Զեր լեցուեր Պարապն որ կայ մէջըս քնէ անապատ, կը վառէր ներսըս ինչպէս վէրք մը հաստոյր: Մահուկներու բարեկամ, Պատահեկաց դու վարդապետ անարատ, Զըմոտցունիք շնչտեր խօսքերդ ունէին: Խորհուրդ մ' երբեմն երբեմն իշխանութեան մ'անսովոր կը հագցնէր քեզ քաղաքին...

Որ մը՝ յիմարս՝ քննեցի: Արդ պարտւած կը ծոծմ հակառտ, եւ չեմ հարցնիր թէ ո՞վ ես: Խաժամուծէ՛ն՝ որ հիացած կը գոչէր.

«Եղիր աքայ, աքայ Հրէից», զգուսնով կը քաշուէիր, նախազգաց Դառն՝ անխուս քու բախտիդ, Ատիւութեանն ու մահուան.

Եւ զայրացողու կը փախչէիր լըճին ափն: Դուն երկրաւոր թագեր չէիր երազեր: Թերեւս՝ եթէ տաճարներն

Ու պերճանքները մուրացուած անունովդ Աշխարհի վրայ նշմարէիր դուն հիմա, Քու երակներդ վեհանանայ

Ինչպէս որ այն օրը՝ կըրանկ առնէին:

Ընդհակառակըն քեզի Բաղդր ու դիւրին պիտի 'լլար

Մահամերձի այս սրտին խորը իջնել:

Կը լըսէս ինչպէս կը դիմէ քեզի, քեզ կը պաղատի, մինչդեռ ըզբեզ կը ճանչնայ: Ինչպէս յոգւոց կը հանէ պիշ իր անմեղ Տարիներուն: Աշալուշեան լոյս՝ այս մեր Տօգոյն օրուան, կ'երեւաս նախ եւ առաջ,

Եւ կը դառնաս հուսկ յետին, Ո՞վ հիւսուրց դու հանճար

Հայրենական վառարանին, ո՞վ Քրիստոս: ... Թէ ո՞վ ես՝ չեմ հարցնիր:

Որովհետեւ դուն ոչինչ չես հարցնէր իմ հաւատքիս մասին ինծի: Հաստատելն Ցանդըզնութիւն է թէ գիտեմք: Զի գիտեր Մարդ թէ ուրկէ՝ կու գայ, եւ ո՞ր թէ կ'երթայ: Երեւոյթները կը կտրեն ճամբաներն: Տըւիր անունն, իրը արդէն պզտիկցաւ:

Ես ալ եղայ հաւատացեալ մը տօգոյն Այլոց նըման սեղաններուն պինդ փարած. Եւ ողորմուկ տարփանքներուն վըրայ մեր կը քաշէինք յաւերժութիւնը բռնի: Ուրացումի ճշնաւորաց հետը չոր՝ Հասայ դժնէ եւ յուսահատ մենութեանց, Ուր մարդ անյուշ կը քարանայ վիժատառ: Իմ եղբայրներ, լըսեցէք. |Ժրարուած Մեքը չեմք գիտեր, չեմք գետեր... Վաղ իսկ Մահով հնչեղ խաւարին մէջ, կը ձուլեմ: Աճէր զգացում այս բային մէջ. կը պաշտեմ:

Կ'երկրպագեմ, ո՞վ Գիտուս, Եթէ ճանաչի ես դու միտն Աստուծոյ. Եթէ նաեւ Աստուած ես, Եթէ ծննար դուն ու մեռար մեզ համար. Եթէ յետ այս կենաքին մեզի կը սպասէ Ի փոխարէն ցաւին՝ ամէն մեղքէ շինջ՝ Փայլակնանչող յաւերժութիւնը սիրոյ, Կ'երկրպագեմ: Ու եթէ դուն չըկաս ալ, Եւ մարդոց մէջ լաւագոյնին թէ փոշին՝ Փոշի դարձաւ, եւ թէ հիւսին ու կոյսին Որդին եղաւ վեհ սուտը մեր հայրերուն, Եւ մեզ վարձք չի խոստացուիր, Եւ հոգին զուր կը սպասէ Ժամանակէն անդին փայլակ տեսնելու, կը պաշտեմ: Մէկ է օրէնքն: Ափին երկայնքը մարդկային վերելքին, Խոնարհ ալօսը բանալու համար մեր, Ժամանակն ինք կը բաւէ:

ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Հանս Զուլայսելն խնեթ մըն է Որ շատ ատեն է դարձուցեր է կոնակ Դիտուններուն. արդ խամանիկ կը շինէ, Եւ միայն, իր գործիքներուն հետ ընտիր՝ Կուրիմբերգի մէկ աւանին մէջ կ'ապրի:

Միայն, փութի, սալի, փուռի խառնամառն Կոյտերուն մէջ՝ Քիմիագործ, զրօշագործ, Կաղապարաց վըրայ մերկ, Կեանքի, մահուան սորվեցաւ ան զաղտնիքներն:

Ամէն մարդուկ կը խօսի,
կը ծիծաղի եւ կ'արտասուէ, կը քալէ,
կը քննանայ, եւ իր հացիկը կ'ուտէ:
Հազար են, են իրկու հազար: Գործարանն
Անուկ ու նեղ է, եւ օդին միջեւ բաց
Թըզուկ տուններն հետըզհետէ կը կանգնին:

Կ'վազեն կառքերը տուներուն ընդմէջէն
Եւ կեղծ կապոյտ դրախտներուն,
Եւ գործիքներ աներեւոյթ կը հոսեն
Շէկերուն վրայ քաղցրը սիւքն,
Եղեամբ ու լոյսն աստղերուն:

Շարժումներ զերգ հոսանքներու՝ ծովուն մէջ
Կ'յաւերժացնեն զօրութիւնները զաղտնի,
Եւ ելիկտրոնն ու մագնիս
Կը թրթռացնեն փոքրիկ երկնի մ' մէջ խազերն
Հիանալի դաշնակութեանն աստեղեայ:

Կը տեսնուին վարպետներ
Իրենց գործին ուշադիր.
Եւ հնձողները դաշտային ճամբուն վրայ:
Երեսները ծուխ կ'արձակեն.
Պատուանները բաց հոս հոն կը ցուցնեն
Ջրաբթ պարեր, կաքաններ:

Ջանգակներու կը լսուի գանչ մը թեթեւ
Եւ տիկիկներ, ասպետներ
Կ'ելլեն ծաղկանց վերայէն
Ցանուած մինչ մեծ եկեղեցին, ճախրելով
Կարծրասմբակ նըժոյգներու դրնդիւնով:

Կը պատահի արդ որ հեռու երկիրներ
Հանսի անունն հռչակուի
Ինչպէս իր նոր պետութիւնն,
Եւ գայ ամբոխ մ' ինքնաշարժները տեսնել
Եւ վարպետին դըրան առջեւ դիզուի՝ գմբ:

Ջուր թող զարնէ դրան՝ փակ կրկին կղպանքով,
Ուրկէ կարծես թէ տըզէտին աչք կ'ընէ
Սատանայիկը գոթական: Հանս ներսէն
Պատասխան չի տար, չի լըսեր, ըզբաղած
Իր ցըթահան գործիքներուն չորս բոլորն:

Թող զարնեն, թող կոտորեն. այս օր չըկայ
Բանալ, խուժան հետաքրքիր. երկայն է
Արուեստն... Այո, ինքնաշարժներն աղուօր են,
Քաղաքն աղուօր է, բայց հոն
Բաներ մը դեռ կը պակսին:

Ո՛հ, փոքրիկ բան մը, նըւազ քան Ապրազտա
Որ կատարելով ընէ զայն:
Ի՞նչ բան. թերեւս շունչ մը՝ շուրթին եզերքէն.

Եւ ժամանակը սակայն
Կը մտրակէ, ուամբոխ մը մեծ կը սպասէ:

Ի՞նչ կը պակսի. կը հարցնեն
Եթեանասունն եւ մէկ տարի է ասի:
Ինքնաշարժներն ինչու համար տակաւին
Մարդ ըլլալ չեն ուսանիր:
Պրկեց թեկերը չափազանց. արդ զանոնք
Կը փրցնէ ինքնին, զանոնք կ'ազատէ:

Բշիշներն՝ ինչպէս ուղեղին մէջ իրական՝
Հատիկ հատիկ յօրինեց:
Թող մըտածեն, եւ թող ամէն ոք զըծէ
Իր ճանապարհը. թող ուզեն, ամէն ոք
Թող սանձ դընէ իր բախտին:

Ի՞նչ կը պակսի... Եւ Հանս Ջուլայսել կը փըչէ
Գործիքներուն մէջ ցըթահան,
Կը լեցնէ եւ կը պարպէ անօթներն՝
Իբրը գինով: Եւ մուտքը փակ է դեռեւս,
Ուրկէ կարծես թէ կը նայի սատանան
Առեղծուածոց վըրան, կեանքին ու մահուան:

ԱՍՏՂԵՐԸ

Շուրջն ամէն ձայն կը մարի:
Դաշտը որ իր աստղիկներուն կը սպասէ,
Կը սփզունի տակաւ: Երեսներն աւասիկ
Կ'երկնան. խիտ թաւաքին մէջ շարժուտին
Արեւծաղիկը կը ծըռէ իր գլխին:
Տերեւներու թեթեւ սարսուռ մը դեռ եւս...
Ալ չեն շարժիր: Կ'անցնի անա երկնքէն
Թեւ մ'ահաբեկ, զարհուրած: Նոր լըռութիւն:
Ու դեռ աստղերը կ'ուշանան: Արուեստին
Ահա. ուրիշ մըն ալ, ուրիշ մ'ալ անա:
Աչքն յամբօրէն կը պըտըտի. կը հիւսէ
Կէտերուն մէջ լուսնի կարգեր մտացածին,
Կը նըկարէ ոսկէյառակ ճամբաներ:
Խոնարհ երկիրը կը լըռէ սրբազան
Կախարդանքին մէջ, ոտքերուն տակ փռուած
Աստուածային իր տարփածունին, ու երկնք
Միշտ կը մեծնայ, կը մօտենայ անելի:

ՈՉ ԶԵ ՏԵՈՒՐ

Ո՛հ, չէ՛ մեռնիլը տըխուր.
Ոչ, տըխուր չէ՛ որ ուրիշն
Բարի թէ չար մեզ մոռնայ:

Ալ ինչ որ է խորապէս
Տըխուր՝ ապրիլն է երկար
Քան յիշատակ մ'անուշակ.

Ըրլլալ դամբան կենդանի
Ցաւին զոր մարդ ունեցաւ,
Ընկերակցին որ չի զգար
Եւ ալ տրտունջ մը չունի:

Թրգմ. Հ. Ա. ՂԱԶԻՍԵԱՆ

... ❧ ...

Պ Ա Տ Ի Ա

Ապրիլ, ապրիլ, լոյս քաղեցէք արեւէս.
Մատաղ ուտին բըռնեկած է մոմի պէս.
Հող մը դըրէք ճիւղ մ'ուռնեւոյ իմ ձեռքին՝
Քարնան յոյսերս առաջին:

Մեր կըտորէն թըռաւ ճերմակ ազանին,
Ձիւնիկ աչքերը բաց մարմանդ կանանչին.
Քուքն է անցեր, եկաւ զեփիւռն երկիւղած՝
Ատուռնոյ շունչը բերած:

Ձեռքս ուռնիս տաճար կ'երթամ, թափօր կայ՝
Դադկազարդ է. Ովսաննա՛մ Տէր, Ովսաննա՛մ.
Լուցաւ կանթեղն հուր եւ հըրաշք Գրիգորին,
«Ձարթի՜ք որդիք Սիոնի»:

Թող Յարութեան հրեշտակն ըլլամ բախտաւոր,
Անցնիմ ծովեր, օրհնած դաշտեր հեռաւոր,
Երթամ նըստիմ Գեթսեմանի դըրան դէմ՝
Արշալոյսին ըսպասեմ:

«Փառք Յարութեան քո, Տէր» Յիսուս, լոյս անմահ.
Նարդոս, քըրքում ծոցը լըցաւ Մարեմայ,
Իւղաբերներ նըլազեցէք միասին
Երգն Յարութեան առաջին: —

Այդ ո՛վ բացաւ Գեթսեմանի վարդը չոր,
Վարդը կարմիր՝ մեռած սիրով անցաւոր:
Այդ նոր հուր է, ա՛հ ժողովէ՛ այդ հրաշք է
Ո՛վ Սողոմէ, Սողոմէ:

Պատրանք չունիմ, թախիծ չունիմ ես այսօր.
Սուրբ երազ է, սիրոյ գաղտնիք ինձ բոլոր.
Ո՛վ այն ձեզեց սիրաւը կըրակ այս գիշեր:
Ախ, չեմ գիտեր, չեմ գիտեր:

Ղօղանջին հետ ես կ'օրօրօւիմ ձորէ ձոր.
Մանրիկ ծիծառնք, թըռչինք ժամին չորս բոլոր.
«Քրիստոս Յարեմա՛ւ», լուսաքաւ լոյսը բարի,
Օրհնեալ Արևն Եղեմի:

Ժամի դըռնէն խունկ կը բուրէ օրհնըւած.
Լոյս՝ Գամբանին մէջէն կու գայ, քարն է բաց:
Մայրիկ, քոյրիկ, բերէք այս տեղ կապաներ,
Բերէք հըսկող ծաղիկներ:

Մայրըս ներկեց կարմիր ձորանք ինձ Ջատկին
Որ ժամուն մէջ արշալոյսեմ Յիսուսին:
Սըրինգ կըտրած Երեքովի վարդերէն
Իմ յարութիւնն ես կ'երգեմ:

Կարմիր Ջատիկ, կարմիր հաւկիթ կըտրիճի
Ջարկ ու կոտրէ, ո՛վ վառվըռուն պատանի:
Հարսնուկն՝¹ այսօր ներկած է քեզ կարմիր ձու,
Երգէ փոքրիկ տիրացու:

Կարմիր Ջատիկ, կարմիր հատիկ կը ցանեմ.
Սիրուն ձագուկ ելի՜ր կըտցէ իմ ափէն.
Ափն իմ լիզէ ճերմակ զառնուկ նորածին,
Քու համբոյրով առաջին:

Ո՛վ նըլնեւոյս քըսեց ծաբի՜ր աչքերուն.
— Այդ համբոյրն է օիրահարուած արեւուն:
Քոյրիկ արև նարօտ կապէ իմ մասին
Քո շողերէն առաջին: —

Գարնան հովիկ, ուսկի՛ք կու գաս հն հնի: —
Դրախտէն կու գաս ու բոյր ունիս Եղեմի.
Գու խունկ եղի՜ր Սուրբ Յարութեան բուրվարին,
Ես մոռն ըլլամ ու վառիմ:

Կ'երթամ այգին. կապոյտ օշօշն ի ծիլ է
Ջատիկ հրեշտակ, ծոցէն միւռնն կը բուրէ.
Օրհնած ծաղիկ, ա՛յ քո մատաղ հասակին,
Այ իմ սրտիս կըրակին: —

Բացուէ՛ առուակ կարօտ եմ քո պարզ ջրերին,
Կարկաշ կարկաշ հիւստած անոյշ քո երգին.
Երազ ըլլաւ, գայի խորհիլ իրիկուան
Ափիդ կանանչ լըռուլթեան:

Ապրիմ մեռնիմ, ապրիմ մեռնիմ ժողվելով,
Հեքեաթս հիւսեմ կախարդ ջրերի օրօրով.
Յիշեմ ու լամ իմ անցաւոր զարունին
Մեռելոցի զանգակին:

ՄԻԼԱՆ

Հ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

1. Սովորութիւն է կովկասու ինչ ինչ տեղեր, որ հաւ,
կիթը նոր հարաւ ներկէ: